

УДК 338.246.025.2:330.322

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНІХ ВПЛИВІВ НА МАКРОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Пілевич Д.С., ст. викл.

Національний університет державної податкової служби України

В статье рассмотрена специфика проблем лежащих в основе формирования инвестиционной политики государства, которая связана с возрастанием внешних воздействий на национальную экономическую систему. Предложена совокупность направлений реформирования управления инвестиционной деятельностью со стороны государства с учётом факторов глобализации.

Ключевые слова: инвестиции, прямые иностранные инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционная политика, трансформационная экономика, государственное регулирование, глобализация.

The article considers the specific issues underlying the formation of the investment policy, which is connected with the increase of external influences on the national economy. Proposed a set of directions of investment policy reform in view of globalization.

Key words: investments, foreign direct investments, investment activity, investment policy, transformation economy, government control, globalization.

Постановка проблеми. Ефективна та результативна інвестиційна політика держави є визначальною умовою проведення структурної перебудови та модернізації національної економіки й вирішення нагальних соціально-економічних проблем. Крім того, інвестиції слугують головним фактором забезпечення економічного зростання та реалізації інноваційної моделі економічних трансформацій.

Проблеми державного регулювання інвестиційної діяльності завжди перебували в центрі уваги економічної науки. Причому науковий інтерес до регулювання інвестиційної діяльності особливо поживається у періоди криз та необхідності структурних перебудов. На сучасному етапі актуальною є необхідність поглибленого теоретичного дослідження та розробки практичних підходів до становлення механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах дестабілізації зовнішніх впливів на макроекономічне середовище в цілому.

Слід враховувати, що саме в період трансформацій економічні системи окремих країн можуть, використовуючи механізми активізації інвестиційної діяльності, здійснити «стрибок» до найбільших темпів економічного зростання на основі впровадження новітніх технологій. У цьому аспекті проблема інвестицій для трансформаційних економік набуває стратегічного значення. Проте, в умовах глобалізації і задекларованого курсу України на «відкритість» економіки, який документально закріплений у договірних актах, які супроводжували процес вступу нашої країни до СОТ, розширюється конкурентне поле між національними та іноземними капіталами і стрімко зростають дестабілізуючі зовнішні впливи.

Гнучка і науково обґрунтована інвестиційна політика може полегшити структурну перебудову економіки та зменшити загрози порушення стійкого розвитку макроекономічної системи.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Еволюція поглядів економістів на процеси становлення й розвитку інвестиційної діяльності представлені розробками представників різних економічних шкіл, а саме: Є. Домара, Дж. Кейнса, К. Маркса, Д. Рікардо, А. Сміта, Е. Хансена, Р. Харрода. Подальшими розробками цієї проблеми займалися відомі зарубіжні вчені, зокрема: Г. Асхауер, Г. Бирман, Д. Дарнинг, Х. Джонсон, І. Кембелл, Д. Міллер, П. Самуельсон, С. Фишер, У. Шарп, С. Шмидт, Й. Шумпетер і інші.

Нові підходи держав пострадянської групи до розв'язання завдань економічного розвитку в цілому, та інвестиційної діяльності, зокрема, призвели до появи підвищеного наукового й практичного інтересу вчених до окресленої проблеми. Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних досліджень зробили провідні вчені України, серед яких О.І. Амоша, В.Д. Базилевич, І.О. Бланк, Л.М. Борщ, З.С. Варналій, О.В. Гаврилюк, А.С. Гальчинский, В.М. Геєць, О.І. Гонта, Б.В. Губський, А.І. Даниленко, С.В. Захарін, С.А. Єрохін, А.І. Кредісов, Ю.В. Макогон, В.С. Марцин, Б.Я. Панасюк, Є.Г. Панченко, Ю.М. Пахомов, А.А. Пересада, А.М. Поручник, В.Г. Федоренко, А.А. Чухно й ін.

Зважаючи на здобутки науковців у розв'язанні проблем регулювання інвестиційної діяльності, зауважимо, що багато теоретичних і практичних питань залишаються не достатньо вивченими та дискусійними. Зокрема, це питання, які стосуються сполучення внутрішніх і зовнішніх джерел економічного зростання, а також побудови бар'єрів захисту від небажаних ефектів «відкритості» економіки.

Постановка завдання. Визначити особливості інвестиційної політики в умовах дестабілізації зовнішніх впливів на макроекономічне середовище.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливо важливими проблеми державного регулювання інвестиційної діяльності та розробки важелів залучення додаткових капіталів постають в умовах посилення глобальних викликів і економічної нестабільності, які зумовлені перманентною світовою фінансово-економічною кризою останніх років. Необхідність підвищення інвестиційної активності всіх економічних суб'єктів та надання їй інноваційного спрямування вимагає пошуку нових підходів до напрямів формування державної інвестиційної політики з урахуванням не тільки фізичних обсягів концентрації капіталів, але й якості інвестицій.

Доречно зауважити, що дестабілізуючі фактори зовнішнього щодо національної економіки формуються під впливом, насамперед, глобалізаційних чинників, серед яких визначальними є процеси транснаціоналізації світової економіки. Сучасна транснаціоналізація світової економіки виявляється у концентрації іноземного капіталу в окремих країнах, під якою ми розуміємо організаційну зосередженість прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на певній території. Проте рівень концентрації іноземного капіталу не зводиться до обсягів ПІІ, залучених в певну національну економічну систему, хоча останні характеризують передумови такої концентрації.

Дія закономірностей територіальної організації виробництва спричиняє внутрішню зумовленість структури економіки окремих країн до сприйняття впливу глобального економічного середовища. Існує різна субстанціональна схильність економіки окремих країн до концентрації іноземного капіталу, яка полягає у відмінностях організаційної зосередженості прямих іноземних інвестицій та їх якості. Концентрація іноземного капіталу на території певних країн може відігравати роль як фактору активізації економіки, так і загрози економічній безпеці, тому має перебувати у полі зору відповідного напрямку інвестиційної політики [1-4, 6].

Слід наголосити, що у вітчизняних дослідженнях термін територіальна *концентрація іноземного капіталу*, як правило, не використовується. Але процеси транснаціоналізації неминуче призводять до концентрації капіталів складних організаційних структур ТНК на локалізованих територіях, які у процесі накопичення складають конкуренцію національним капіталам (нині організаційно малозосередженим) і суттєво впливають на пропорції просторової структури економіки.

Якість процесів іноземного інвестування національної економіки ми пропонуємо оцінювати за такими параметрами: частка капіталів іноземних інвесторів у структурі інвестицій в основний капітал (регіональний та галузевий зріз); частка ПІІ, що надходять з офшорних зон (галузевий зріз); структура ПІІ за видами економічної діяльності (регіональний зріз).

Особливо гострим є питання якості інвестицій для країн з трансформаційною економікою, які вирішують складні питання становлення ринкових механізмів та структурної перебудови під впливом таких процесів, як: перехід від командно-адміністративних до ринкових регулятивних механізмів, поширення інформаційно-комунікативних технологій як основи нового постіндустріального укладу, безпрецедентна глобалізація, що несе посилення загальної взаємозалежності країн світу, загострення конкуренції, зростання загрози заморожування депресивного характеру економіки та ін. У такій ситуації тільки якісні у плані довготривалих позитивних ефектів для макроекономічної системи інвестиції є локомотивом розвитку економіки. Такі інвестиції визначають майбутнє країни в цілому та кожного окремого суб'єкта господарювання, виступають реальним засобом виходу країни зі стану кризи, структурних зрушень у народному господарстві, впровадження сучасних досягнень технічного і технологічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності.

На жаль, поштовхом для залучення сумнівних іноземних інвестиційних ресурсів значний дефіцит власних інвестиційних ресурсів; відсутність механізму довгострокового кредитування підприємств; слабка розвиненість ринку капіталів; недосконала амортизаційна політика; низький рівень впровадження та комерціалізації інновацій, відсутність пріоритетів у здійсненні державної інвестиційної політики.

Такими пріоритетами ми вважаємо, по-перше селекційний відбір іноземних капіталів, які мають намір розміщуватися в економіці України; по-друге – впровадження чіткої і апробованою світовою практикою системи державного стимулювання інвестиційної діяльності. Узагальнюючи здобутки вітчизняних науковців, ми наводимо в табл. 1. групування вказаних заходів [4-7].

На думку автора, забезпечення економічного зростання можливо тільки за умов розробки механізму всебічної мобілізації внутрішніх інвестицій, селективного відбору іноземних інвестицій та удосконалення законодавчої бази щодо захисту прав і пільг для інвесторів [5, 8].

Правомірно узагальнити основні напрями підвищення ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності, які фрагментарно представлені в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених [4, 5, 6]:

- децентралізація інвестиційного процесу;
- проведення регулярного моніторингу інвестиційних пропозицій з боку зарубіжних партнерів;
- реалізація вимог центральних та місцевих органів влади щодо забезпечення відкритості доступу до інформації про результати і наслідки діяльності іноземних компаній на території України;
- зміна співвідношення між бюджетним фінансуванням і бюджетним кредитуванням на користь останнього;
- посилення державного контролю за цільовим використанням централізованих інвестицій;
- забезпечення фінансування стратегічних пріоритетних для розвитку економіки галузей і виробництв;

- перехід від розподілу інвестицій до виконання ролі комерційного інвестора та партнера недержавних інвесторів;
- державна підтримка реструктуризації та санації господарських суб'єктів з метою підвищення їх інвестиційного потенціалу;
- вибіркоче регулювання інвестиційної діяльності в регіонах; удосконалення законодавства і формування гнучкої системи управління інвестиційним процесом, а також розвиток інноваційних форм бізнесу.

Таблиця 1

Система державного стимулювання інвестиційної діяльності

Форми	Інструменти
Пільгова податкова політика	<ul style="list-style-type: none"> - Зниження податкових ставок - Застосування системи податків з диференціацією суб'єктів і об'єктів оподаткування, податкових ставок і пільг - Інвестиційні податкові знижки - Зменшення ставки оподаткування прибутку, отриманого від виконання державного замовлення - Скасування податків при реінвестуванні прибутку - Податкові кредити - Податкові угоди з іншими країнами
Фінансова підтримка	<ul style="list-style-type: none"> - Прискорена амортизація - Банківське кредитування - Пільгові кредити - Безпроцентні кредити - Інвестиційні гарантії - Надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій - Операції з державними цінними паперами на відкритому ринку - Раціональне управління грошовими потоками
Інфраструктурне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> - Надання земельних ділянок у безкоштовне використання або продаж за пільговими цінами - Створення державних наукових установ для проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок - Організація фондів інвестиційного спрямування - Створення мережі консультаційних фірм - Створення лізингових фірм - Створення спеціальних митних, експортних і підприємницьких зон
Стимулювання конкретних інвестиційних проектів	<ul style="list-style-type: none"> - Цільове фінансування виробництва ресурсозберігаючого обладнання - Цільове фінансування проектів підвищення кваліфікації й перепідготовки кадрів, поліпшення умов праці - Фінансування НДДКР - Сприяння в проведенні техніко-економічного обґрунтування інвестиційних проектів - Державний лізинг та система державних закупівель - Реалізація антимонопольних заходів

На наше переконання, країна може стати привабливою для високотехнологічних інвестицій лише за умов створення відповідного інституціонального середовища, в якому розвинена науково-дослідницька діяльність, розробляються нові технології, функціонує потужна система освіти й підготовки висококваліфікованих людських ресурсів. Виходячи з окресленого, слід наголосити, що державні інвестиції в науково-освітній сектор є найбільш перспективними в контексті формування конкурентних переваг країни та забезпечення динамічного економічного й технологічного розвитку.

Висновки. Інвестиційну політику держави правомірно трактувати як систему заходів, що визначають обсяг; структуру та основні напрями усіх вкладень для забезпечення високих темпів стійкого розвитку економіки. В умовах транснаціоналізації світової економіки найбільші загрози дестабілізації процесу стійкого розвитку національної економічної системи пов'язані з впливом капіталів ТНК на інвестиційний процес и довготривалі макроекономічні ефекти підсумків такого процесу. Змістовна наповненість заходів інвестиційної політики залежить як від ступеня зрілості системи ринкових інститутів, так і від характеру дестабілізуючих зовнішніх впливів на макроекономічне середовище.

Література

1. Єрохін С.А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) / С.А. Єрохін. – К.: "Світ знань", 2002. – 528 с.
2. Борщ Л.М. Інвестування: теорія і практика / Л.М.Борщ, С.В. Герасимова. – К.: Знання, 2007. – 685 с.
3. Жаліло Я.А. Глобалізація та проблеми збереження економічного суверенітету України / Я.А. Жаліло // Вісник ТАНГ. – 2002. – № 8–1. – С. 11–18.
4. Гонта О.І. Політика транснаціоналізації економіки регіонів: теорія методологія, практика: Монографія / О.І. Гонта. – Чернігів: Видавництво Чернігівського ЦНТЕІ, 2008. – 496 с.
5. Кириченко О.А. Антикризова інвестиційна політика України// Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №1 (103). – С.64-74.
6. Нгуен Винь Фьонг. Эффективное взаимодействие государства и предпринимательского сектора как фактор улучшения национального инвестиционного климата / Нгуен Винь Фьонг // Економічний часопис – XXI. – 2010. – № 5-6. – С. 24-27.
7. Палиця С.В. Досвід і проблеми у інвестиційній політиці України /С.В. Палиця // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. - №8. – С.12 – 17.
8. Закон України "Про основи національної безпеки України" № 964-IV від 19.06.2003 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukraine-nato.gov.ua>